

ISSN 2181-2357

XALQARO NAZARIY VA AMALIY TADQIQOTLAR
JURNALI

INTERNATIONAL JOURNAL OF THEORETICAL AND PRACTICAL RESEARCH

JURNAL FARG'ONA POLITEXNIKA
INSTITUTI HAMKORLIGIDA NASHR
ETILADI

VOLUME 2,
Issue 5
2022

«Al-Ferganus» MChJ Nashriyot markazi.

A. M. Abdullayev

2-tom, 5-son.

«Nazariy va amaliy tadqiqotlar xalqaro jurnali»

Ilmiy jurnal.

May 2022 y.

2021 yil noyabrdan beri nashr etilmoqda.

Oyiga bir marta nashr etiladi. 16+

Tahririyat kengashi raisi Salomov O'ktam Raximovich, Rector of FerPI

Bosh muharrir K. I. Kurpayanidi

Tahririyat hay'ati: A.M.Abdullaev, M.S.Ashurov, E.A.Mo'minova, K.X.Abduraxmonov, A.N.Asaul, A.V.Burkov, U.V.G'ofurov, M.A.Ikromov, D.Kudbiev, E.S.Margianiti, B.Obrenovich, L.NA Sultonov, L.NA. , A.Xasanov, Sh.T.Karimov, Sh.Sh.Salixanova, U.K.Alimov, S.M.Turabdjano, B.A.Alimatov, R.J.Tozhiyev, A.A.Risqulov, B.M.Tursunov, A.A.Shermukhamedovsh, Y.S.A. H.A.Akramov, M.X.Hakimov, Sh.M.Iskandarova, Z.M.Sobirova, A.M.Muxtorova, L.M.Babaxo'jaeva.

Tahririyat manzili: 150107

Farg'ona shahri, Farg'ona ko'chasi, 86 -

uy

Тел. +998971003888

<https://alferganus.uz/en/site/index>

E-mail: alferganus.ltd@gmail.com

IF(Impact Factor) **8.7 / 2021**
<http://journalseeker.researchbib.com/view/issn/2181-2357>

TOGETHER WE REACH THE GOAL
SJIF 2022: 5,962
<http://sjifactor.com/passport.php?id=21994>

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti administratsiyasi huzuridagi axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligida ro'yxatga olingan.

Ro'yxatga olish № 1189 Berilgan sanasi: 17-06-2021.

Xalqaro nazariy va amaliy tadqiqotlar jurnali Crossref, OpenAIRE, Google Scholar bazalariga kiritilgan.

Impact-faktor 2021 Evaluation Pending

CC litsenziyasi turi: Attribution 4.0 International (CC BY 4.0).

Jurnal jahon va mintaqaviy darajada fan va amaliyotning rivojlanish masalalariga bag'ishlangan.

Jurnal olimlar, o'qituvchilar, doktorantlar, talabalar uchun mo'ljallangan.

Nazariy va amaliy tadqiqotlar xalqaro jurnali.

2022. T. 2. №5. <https://alferganus.uz>

ISSN 2181-2357

9 772181 235007 >

© «Al-Ferganus» nashriyot markazi,
2022 Farg'ona, O'zbekiston

Publishing Center «Al-Ferganus» LLC.
A. M. Abdullaev
“International journal of theoretical and practical research”
Scientific Journal.
Published since November 2021.
Schedule: monthly. 16+

Volume 2, Issue 5

May, 2022.

Chairman of the Editorial Board Salomov Uktam Rakhimovich, FarPI rektori

Editor-in-chief K. I. Kurpayanidi

Editorial Board: A. M. Abdullaev, M. S. Ashurov, E. A. Muminova, K. Kh. Abdurakhmanov, A. N. Asaul, A. V. Burkov, U. V. Gafurov, M. A. Ikramov, D. Kudbiev, E. S. Margianiti, B. Obrenovich, L. Ivars, K. E. Onarkulov, N. A. Sultanov, A. Khasanov, Sh. T. Karimov, Sh. Sh. Khamdamova, D. S. Salikhanova, U.K. Alimov, S.M. Turabdzhanov, B.A.Alimatov, R.Zh. Tozhiev, A.A. Riskulov, B.M. Tursunov, A.A. Shermukhamedov, S. F. Ergashev, Y.S. Abbasov, Kh.A. Akramov, M.Kh. Khakimov, Sh.M. Iskandarova, Z.M. Sobirova, A.M. Mukhtarova, L.M. Babakhodzhaeva.

Address of the editorial office:

150107

Fergana city, Fergana str., 86.

Phone +998971003888

<https://alferganus.uz/en/site/index>

E-mail:

alferganus.ltd@gmail.com

IF(Impact Factor) **8.7 / 2021**

<http://journalseeker.researchbib.com/view/issn/2181-2357>

TOGETHER WE REACH THE GOAL
SJIF 2022: 5,962

<http://sjifactor.com/passport.php?id=21994>

Registered with the Agency of Information and Mass Communications under the Administration of the President of the Republic of Uzbekistan.
Registration No. 1189 dated 17-06-2021.

The journal "International Journal of Theoretical and Practical Research" is included Crossref, OpenAIRE, Google Scholar.

Impact-factor 2021 Evaluation Pending

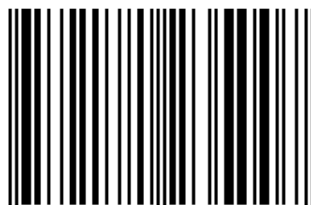
License type supported CC: Attribution 4.0 International (CC BY 4.0).

The Journal addresses issues of global and regional Science and Practice. For scientists, teachers, doctoral students, students.

(2022). International journal of theoretical and practical research, 2(5).

<https://alferganus.uz>

ISSN 2181-2357

9 772181 235007 >

© Publishing Center«Al-Ferganus»,
2022, Fergana, Uzbekistan

License type supported CC: Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Издательский центр «Al-Ferganus» ООО.

А. М. Абдуллаев

«Международный журнал теоретических и практических исследований»

Научный журнал.

Издается с ноября 2021 г.

Выходит один раз в месяц. 16+

Том 2, Номер 5.

Май 2022 г.

Председатель редакционного совета Саломов Уктам Рахимович, ректор ФерПИ

Главный редактор К. И. Курпаяниди

Редакционная коллегия: А.М.Абдуллаев, М.С.Ашуров, Э.А.Муминова, К.Х.Абдурахманов, А.Н.Асаул, А.В.Бурков, У.В.Гафуров, М.А.Икрамов, Д.Кудбиев, Э.С.Маргианити, Б.Обренович, Л.Иварс, К.Э.Онаркулов, Н.А.Султанов, А.Хасанов, Ш.Т.Каримов, Ш.Ш.Хамдамова, Д.С.Салиханова, У.К.Алимов, С.М.Турабджанов, Б.А.Алиматов, Р.Ж.Тожиев, А.А.Рискулов, Б.М.Турсунов, А.А.Шермухамедов, С.Ф.Эргашев, Ё.С.Аббасов, Х.А.Акрамов, М.Х.Хакимов, Ш.М.Искандарова, З.М.Собирова, А.М.Мухтарова, Л.М.Бабаходжаева.

Адрес редакции: 150107

г. Фергана, ул. Ферганская, 86

Тел. +998971003888

<https://alferganus.uz/en/site/index>

E-mail: alferganus.ltd@gmail.com

IF(Impact Factor) 8.7 / 2021

[http://journalseeker.research](http://journalseeker.researchbib.com/view/issn/2181-2357)

[hbib.com/view/issn/2181-](http://journalseeker.researchbib.com/view/issn/2181-2357)

[2357](http://journalseeker.researchbib.com/view/issn/2181-2357)

TOGETHER WE REACH THE GOAL

SJIF 2022:5,962

[http://sjifactor.com/passp](http://sjifactor.com/passport.php?id=21994)

[ort.php?id=21994](http://sjifactor.com/passport.php?id=21994)

Зарегистрирован в Агентстве информации и массовых коммуникаций при Администрации

Президента Республики Узбекистан.

Регистрации № 1189 от 17-06-2021.

Журнал «Международный журнал теоретических и практических исследований» включен в Crossref, OpenAIRE, Google Scholar.

Импакт-факторы журнала: 2021 Evaluation Pending

Тип лицензии CC поддерживаемый журналом: Attribution 4.0 International (CC BY 4.0).

В журнале рассматриваются вопросы развития мировой и региональной науки и практики. Для ученых, преподавателей, докторантов, студентов.

Международный журнал теоретических и практических исследований. 2022. Т. 2. №5.

<https://alferganus.uz>

ISSN 2181-2357

9 772181 235007 >

©Издательский центр «Al-Ferganus»,
2022, Фергана, Узбекистан

License type supported CC: Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

TABLE OF CONTENTS

Iqtisodiy fanlar / Economic Sciences/ Экономические науки

1.	Saidaxror Saidakhmedovich Gulyamov, Abbas Tairovich Shermukhamedov, Mukhitdinova M. H.
<i>Development of artificial intelligence in Uzbekistan</i>	7
2.	Gulnara Mukhammedzhanovna Davlyatova, Sevarakhon Hasanovna Abdullaeva
<i>Ensuring the economic stability of textile enterprises based on the development of inter-sectoral relations in the economy</i>	18
3.	Julia Mikhailovna Nikiforova
<i>Intellectual capital navigator as a resource assessment tool business entity</i>	30
4.	Nozimjon Nabijonovich Rasulov
<i>Problems of improving the use of marketing research in the footwear market</i>	58

Pedagogika fanlari / Pedagogical sciences/ Педагогические науки

5.	Farkhod Musazhonovich Nishonov
<i>Problems of organization of individual works of students in mathematics</i> | 75 |
|----|---|----|

Texnik fanlar / Technical sciences / Технические науки

6.	Nuritdin Rakhimovich Shukurov, Rakhmatulla Tangrikulovich Khalikov
<i>Ways to reduce water consumption during car maintenance</i> | 81 |
|----|---|----|

Review of the monograph / monografiyaga taqriz / Рецензия на монографию

7.	Akmaljon Akhmadzhonovich Urinov
<i>Review of the textbook of Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Economics of the Fergana Polytechnic Institute Kurpayanidi K.I. and Doctor of Economics, Acting Professor Muminova E.A. edited by Doctor of Economics, Professor of the Tashkent State University of Economics Ikramov M.A. "Fundamentals of Economic knowledge" for students of the joint study project Novosibirsk State Technical University of higher education 5311000 Automation and control of technological processes and production (by industry)</i> | 87 |
|----|--|----|

E'lon / Reklama / Advertisement

	<i>Advertisement</i>	89
	<i>Our publications</i>	96

International journal of
theoretical and practical
research

Scientific Journal

Year: 2022 Issue: 5

Volume: 2

Published:

31.05.2022

<http://alferganus.uz>

Citation:

Davlyatova, G. M., Abdullaeva, S.H. (2022). Ensuring the economic stability of textile enterprises based on the development of inter-sectoral relations in the economy. *SJ International journal of theoretical and practical research*, 2 (5), 18-29.

Davlyatova, G. M., Abdullaeva, S.X. (2022). Iqtisodiyotda tarmoqlararo munosabatlarni rivojlantirish asosida to'qimachilik korxonalarining iqtisodiy barqarorligini ta'minlash. *Nazariy va amaliy tadqiqotlar xalqaro jurnali*, 2 (5), 18-29.

Doi:

<https://dx.doi.org/10.5281/zenodo.6945580>

QR-Article

Gulnara Mukhammedzhanovna

Davlyatova

associate professor of the

"Economics" department, PhD

Fergana Polytechnic Institute

Sevarakhon Hasanovna Abdullaeva

Senior Lecturer of the Department of

Accounting and Audit, PhD

Fergana Polytechnic Institute

UDC 338.45

ENSURING THE ECONOMIC STABILITY OF TEXTILE ENTERPRISES BASED ON THE DEVELOPMENT OF INTER-SECTORAL RELATIONS IN THE ECONOMY

Abstract: *By establishing interdependence (communication) of industries that depend on each other's production activities in the country, there is an opportunity to create a special type of innovation - "gross innovative product" - that can effectively affect the entire chain of added value. Based on the inter-network balance, it is possible to evaluate the interaction of networks. Also, it will be possible to reduce the necessary expenses for the organization of scientific research and experimental design work and for improving the qualifications of personnel employed in the production process. As a result of cross-industry cooperation, the conditions for attracting investments, the process of distribution of investments by spheres of activity will be improved, and high-quality human capital will be formed.*

Key words: *network, inter-sectoral balance, Leontev model, gross innovative product, investment multiplier*

IQTISODIYOTDA TARMOQLARARO MUNOSABATLARNI RIVOJLANTIRISH ASOSIDA TO'QIMACHILIK KORXONALARINING IQTISODIY BARQARORLIGINI TA'MINLASH

Gulnara Muxammedjanovna Davlyatova
*“Iqtisodiyot” kafedrasi dotsenti, i.f.n.,
Farg'ona politexnika instituti*

Sevaraxon Xasanovna Abdullaeva
*“BH va A” kafedrasi katta o'qituvchisi, PhD
Farg'ona politexnika instituti*

Annotatsiya: Mamlakatda o'zaro bir birining ishlab chiqarish faoliyatiga bog'liq bo'lgan tarmoqlarning o'zaro bog'liqlikni (aloqani) tashkil etish bilan qo'shimcha qiymatning butun zanjiriga samarali ta'sir ko'rsata oladigan innovatsiyani alohida turini – “yalpi innovatsion mahsulot”ni yaratish imkoniyati yuzaga keladi. Tarmoqlararo balans asosida tarmoqlarning o'zaro ta'sirini baholashni amalga oshirish mumkin. Shuningdek, ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlarini tashkil etish va ishlab chiqarish jarayonida band bo'lgan kadrlarning malakasini oshirish uchun zaruriy xarajatlarni kamaytirishga imkon yaratiladi. Tarmoqlararo kooperatsiya natijasida investitsiyalarni jalb etish shart-sharoitlari, investitsiyalarni faoliyat sohalari bo'yicha taqsimlash jarayoni yaxshilanadi, yuqori sifatli inson kapitali shakllantiriladi.

Tayanch so'zlar: tarmoq, tarmoqlararo balans, Leontev modeli, yalpi innovatsion mahsulot, investitsiya multiplikatori.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ТЕКСТИЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ НА ОСНОВЕ РАЗВИТИЯ МЕЖОТРАСЛЕВЫХ СВЯЗЕЙ В ЭКОНОМИКЕ

Гулнара Мухамеджановна Давлятова
*доцент кафедры “Экономика”, к.э.н.,
Ферганский политехнический институт*

Сеvaraхон Хасановна Абдуллаева
*старший преподаватель кафедры “Бухгалтерский учет и аудит”, PhD
Ферганский политехнический институт*

Аннотация: Путем установления взаимозависимости (связи) отраслей, зависящих друг от друга в производственной деятельности страны, появляется возможность создания особого вида инноваций - «валового инновационного продукта», способного эффективно воздействовать на всю цепочку создания добавленной стоимости. На основе межсетевых балансов можно оценить взаимодействие сетей. Также удастся сократить необходимые затраты на организацию научно-исследовательских и опытно-конструкторских работ и повышение квалификации персонала, занятого в производственном процессе. В результате межотраслевой кооперации будут совершенствоваться условия привлечения инвестиций, процесс распределения инвестиций по сферам деятельности, формироваться качественный человеческий капитал.

Ключевые слова: *сеть, межотраслевой баланс, модель Леонтьева, валовой инновационный продукт, инвестиционный мультипликатор.*

Kirish

O'zbekiston 2030 yilgacha bo'lgan davr ichida sanoati rivojlangan mamlakatlarga xos bo'lgan turmush darajasi standartlariga (hayot darajasiga) ega mamlakat darajasiga chiqish vazifasini o'z oldiga maqsad qilib quydi. Belgilangan maqsadga erishishdagi muvaffaqiyat ko'rsatkichlaridan biri aholi jon boshiga to'g'ri keladigan YaIMning o'sishi hisoblanadi, ushbu ko'rsatkich bugungi kunda aholining o'rtacha daromadi yuqori bo'lgan o'rtacha statistik mamlakat darajasiga teng bo'lib, 2030 yilda iste'molchilarning xarid pariteti, xalqaro dollar va joriy narx darajasi kabi ko'rsatkichlarni e'tiborga olgan holda hisoblanganda 10600 AQSH dollarni tashkil etishi belgilangan. Buning uchun esa, YaIMning yillik 8 foizga teng bo'lgan o'sish sur'atini ta'minlash zarur.¹

So'nggi 10 yillik makroiqtisodiy ko'rsatkichlarning joriy tahliliga ko'ra mamlakat yalpi ichki mahsulotining o'rtacha yillik o'sish sur'ati 108 foizga teng. Yalpi ichki mahsulot tarkibida sanoat alohida o'ringa ega bo'lgan holda, mamlakatda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlovchi asosiy drayver hisoblanadi. Xususan, oziq-ovqat sanoati, to'qimachilik sanoat, mashinasozlik va metalni qayta ishlash kabi sanoat tarmoqlari rivojlanishning asosi sifatida belgilangan. Mamlakatni rivojlantirishning keyingi bosqichiga o'tish tarkibiy o'zgarishlarni va innovatsion rivojlanishni talab etadi, bularni amalga oshirish bilan esa O'zbekistonni rivojlangan mamlakatlar guruhiga kirib borishiga zamin yaratiladi.

O'tgan 20 yil mobaynida O'zbekistonda asosiy e'tibor qishloq xo'jaligidan asta sekin yuqori qo'shimcha qiymatga ega bo'lmagan xom-ashyo va yarim-tayyor mahsulotlarni ishlab chiqarishga yo'naltirildi, natijada esa mamlakatning rivojlanish (o'sish) modeli diversifikatsiyalandi. Ushbu holatda o'sish asosan kapital jamg'arishga asoslangan bo'lib, inson kapitalining sifati va jami omil unumdorligi kabi ko'rsatkichlar (tushunchalar) nisbatan ahamiyatsiz edi. Investitsiyalar sanoatning ustuvor tarmoqlariga, asosan, kapital va energiya sig'imi yuqori bo'lgan tarmoqlarga yo'naltirilgan bo'lib, ushbu vaziyatda xom-ashyoning jahon narxlaridagi ijobiy tendentsiyalaridan samarali foydalanilgan. Natijada, mehnat sig'imi yuqori bo'lgan, ekologik jihatdan toza sanoat tarmoqlari, Shuningdek, mikroiqtisodiyot va sanoatdagi kichik xususiy korxonalar rivojlanmadi. O'z navbatida, amal qilgan o'sish modeli samarali va yuqori ish haqini ta'minlovchi barqaror ish o'rinlarini yaratishni chekladi.

Yuzaga kelgan salbiy natijalarni bartaraf etish, sanoat korxonalarining ishlab chiqarish faoliyatiga doir xatarlarni kamaytirish hamda sanoatni rivojlantirishga qaratilgan davlat siyosatining samaradorligini oshirish maqsadida iqtisodiyotni modernizatsiyalash bo'yicha yangi davlat siyosati belgilab olindi. 2015 yilda Prognozlashtirish va makroiqtisodiy tadqiqotlar instituti tomonidan respublikani iqtisodiy rivojlantirishning uzoq muddatli maqsadlariga erishish uchun iqtisodiyotni modernizatsiyalash jarayonida tayanilishi lozim bo'lgan O'zbekistonning ustuvor

¹ Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М. Мирзиёевнинг 2016-йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш яқунлари ва 2017-йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамасининг кенгайтирилган мажлисидаги маърузаси. 2017-йил 14-январ. <https://nrm.uz>

tarmoqlarini aniqlash bo'yicha tadqiqot o'tkazildi.² Ushbu tadqiqot taniqli iqtisodchilar Dj.Lin va S.Mong tomonidan rivojlanayotgan mamlakatlarda iqtisodiy o'sishni ta'minlash uchun sanoat tarmoqlarini aniqlash va ular faoliyatini yengillashtirish maqsadida ishlab chiqilgan usulga asosan shakllantirilgan. Iqtisodchi olimlar tomonidan shakllantirilgan tadqiqot usuli uzoq davr mobaynida yuqori va barqaror iqtisodiy o'sish ko'rsatkichlarini namoyon etgan mamlakatlarning tajribalariga asoslangan. Ushbu mamlakatlar tajribasiga ko'ra, mamlakatda ma'lum bir tarmoqni rivojlantirish uchun yetarli shart-sharoit bo'lmasa yoki ushbu tarmoqni yetarlicha rivojlantirgan mamlakatlar kabi ustunlik mavjud bo'lmasa mamlakatning sanoatni rivojlantirish uchun olib borgan siyosati muvaffaqiyatsizlikka uchraydi. Xususan, O'zbekiston iqtisodiyotini barqaror rivojlantirish yo'nalishlarini hamda mamlakat sanoatining ustuvor tarmoqlarini aniqlash uchun amalga oshirilgan tadqiqot natijalariga ko'ra O'zbekiston to'qimachilik, charmoypoyabzal, oziq-ovqat, bolalar o'yinchoqlari va boshqa plastmassa mahsulotlarini ishlab chiqarish, sport jihozlari, qurilish materiallari kabi yuqori mehnat sig'imini talab qiluvchi tarmoqlarni rivojlantirishni jadallashtirishi lozim. O'tgan davrda Respublikaning rivojlanish strategiyasi asosan kapital va resurs sig'imi yuqori bo'lgan sanoat tarmoqlarini rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, mehnat sig'imi yuqori bo'lgan sanoat tarmoqlarining rivojlanishi esa e'tibordan chetda qolgan. Natijada, ko'proq ish o'rinlarini yaratish imkoniyati mavjud bo'lmagan. Shuning uchun, industrial va innovatsion rivojlanishga o'tishda ishlab chiqarish jarayonida ham mehnatning ham kapitalning o'zaro faoliyatini ta'minlaydigan to'qimachilik sanoatini rivojlantirishga urg'u bergan holda, barcha e'tiborni tayyor mahsulotlarni ishlab chiqarishga qaratish lozim. Bu esa o'z navbatida, barcha mavjud tarmoqlar o'rtasida o'zaro integratsiyani talab etadi (masalan, neft-kimyo sanoatidan boshlab sun'iy kimyoviy tolani ishlab chiqarishgacha).

Tadqiqot metodologiyasi

Maqolada mantiqiy fikrlash, qiyosiy tahlil, ilmiy abstraktsiyalash dinamikada o'rganish, ma'lumotlarni guruhlash, taqqoslash usullaridan foydalanilgan.

Muammoning o'rganilganlik darajasi

Tarmoqlararo modellar asosida iqtisodiyotni rivojlantirish masalalari V.V. Leontiev, X.B. Cheneri, P.G. Klark, R. Stoun, V. Izard, V.V. Kosova, A.G. Granberg, V.I. Suslova, N.N. Mixeeva, I.G. Nikolaeva, M.N. Uzyakova, M. Kuboniva, A.R. Sayapova, N.V. Suvorov va boshqa xorijlik olimlarning ilmiy tadqiqot ishlarida o'rganilgan.

Respublika iqtisodiyotini rivojlantirish masalalari mahalliy olimlarning xususan, Sh. Mustafaqulov, N.G'. Karimov, S.R. Umarov, M.Sh.Sharifxo'jaev, Sh.G.Yuldashev, N.R. Qo'zieva, A.Q.Qodirov, N.H.Haydarov, D.G'.G'ozibekov, X.X. Imomov, S.S.G'ulomov, A.H.Ergashev va boshqalarning ilmiy ishlarida alohida o'rin tutadi.

Yuqorida qayd etib o'tilgan iqtisodchi olimlarning ilmiy izlanishlarida mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishning xususiyatlari va o'ziga xos jihatlari yoritib berilgan

² "2005-2016 йилларга мўлжалланган sanoat ishlab chiqarishining ўсиши, таркибий ўзгаришлари, диверсификациялаш ва маҳаллийлаштиришда юзага келган муаммоларнинг асосий йўналишлари" ҳисоботи, ПМТИ. 2017. <https://ifmr.uz/ru>

bo'lsada, biroq mamlakatimiz iqtisodiyatini rivojlantirishda tarmoqlar kesimida tarmoqlararo balans modelidan foydalanish asosida tarmoqlar imkoniyatlarini hisobga olish, rivojlanishning ko'lamini oshirish masalalari chuqur o'rganilmagan.

Tahlil va natijalar. O'zbekistonda to'qimachilik sohasining o'ziga xosligi sanoatda birlamchi to'qimachilik ishlab chiqarishining ustunligi va xom ashyoni qayta ishlash darajasining pastligi bo'lib hisoblanadi. Mamlakatda xom ashyoni chuqur qayta ishlash rentabelligi hamda paxta tolasini ishlab chiqarish bo'yicha dunyoda yettinchi, eksport bo'yicha esa sakkizinchi o'rinni egallashiga³ qaramay, to'qimachilik korxonolari tomonidan ishlab chiqarilgan paxta tolasi umumiy hajmining 40-50 foizdan ko'p bo'lmagan qismigina iste'mol qilinadi⁴. Bu esa o'z navbatida, mamlakatning to'qimachilik sanoatini rivojlantirish uchun ulkan salohiyat mavjudligidan dalolat beradi.

So'nggi yillarda sanoatda mahalliy xom-ashyoni chuqur qayta ishlashga asoslangan yuqori qo'shimcha qiymatga ega bo'lgan mahsulotlarni ishlab chiqaruvchi tarmoqlarning roli tobora oshib bormoqda. Ularning yalpi sanoat mahsulotlaridagi ulushi so'nggi yillarda 5.6 % dan 11.6 % ga o'sdi, paxta tozalash sanoatining ulushi esa 11 % dan 4.8 % ga tushdi. 2020 yilda paxta tolasini ichki qayta ishlash hajmi 55 % gacha o'sdi.⁵

Sanoatni, umuman uning asosiy bo'g'ini hisoblangan to'qimachilik sanoatini yanada samarali rivojlantirishning iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyati, Shuningdek, xom-ashyoni chuqur qayta ishlashni oshirishga va ishlab chiqarilayotgan tayyor mahsulotlar turini ko'paytirishga bo'lgan talabning yuqoriligi tarmoqlararo tahlilni amalga oshirish hamda klasterlarni shakllantirish va tayyor mahsulotlarni ishlab chiqarish texnologik tsiklini takomillashtirish asosida sohaning rivojlanishini prognoz (bashorat) qilish zarurligini keltirib chiqaradi.

Texnologik tsikl mahsulot ishlab chiqarish jarayonining murakkabligiga va mehnat sig'imiga, texnika va texnologiyaning darajasiga, asosiy va yordamchi operatsiyalarning mexanizatsiyalashtirilganligiga va avtomatlashtirilganligiga, sifatli ish o'rinlarini tashkil etilganligiga bog'liq. Texnologik tsiklning samaradorligi esa quyidagilarda namoyon bo'ladi:

ishlab chiqarish jarayonini, ish o'rinlarini texnik va texnologik yangilash asosida mehnat unumdorligining oshishida;

ishlab chiqarish tsiklini kamaytirish orqali aylanma mablag'larning aylanish tezligini oshirishga erishishda;

ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish asosida mahsulot tannarxini pasaytirishida.

O'zaro bir birining ishlab chiqarish faoliyatiga bog'liq bo'lgan tarmoqlar ichki va tashqi bozor uchun raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqaradigan klasterlarni yoki sanoat guruhlarini tashkil etish asosida birlashishlari mumkin. Tarmoqlararo o'zaro bog'liqlikni (aloqani) tashkil etish bilan qo'shimcha qiymatning butun zanjiriga samarali ta'sir ko'rsata oladigan innovatsiyani alohida turini – "yalpi innovatsion mahsulot" ni yaratish mumkin. Tarmoqlararo balans asosida tarmoqlarning o'zaro ta'sirini baholashni amalga

³ <https://sputniknews-uz.com/economy>

⁴ Хисоб-китоблар Ўзбекистон Республикаси Давлат Статистика Қўмитаси маълумотларига асосан ҳақиқатда ишлаб чиқарилган пахта матолари ва трикотаж матолари учун керакли пахта толаси меъёрлари бўйича амалга оширилган.

⁵ Ўзбекистон Республикаси Давлат Статистика Қўмитаси маълумотлари. <https://stat.uz/uz>

oshirish bilan yagona logistik “oyna” orqali moliyaviy oqimlarni va faoliyatni nazorat qilish mumkin. Shuningdek, ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlarini tashkil etish va ishlab chiqarish jarayonida band bo’lgan kadrlarning malakasini oshirish uchun zaruriy xarajatlarni kamaytirishga imkon yaratiladi. Tarmoqlararo kooperatsiya natijasida investitsiyalarni jalb etish shart-sharoitlari, investitsiyalarni faoliyat sohalari bo’yicha taqsimlash jarayoni yaxshilanadi, yuqori sifatli inson kapitali shakllantiriladi.

“Leontev modeli” asosida tarmoqlararo balansdan foydalanish ishlab chiqarish va investitsiya multiplikatorlarini hisoblash imkonini beradi. Ishlab chiqarish multiplikatori to’qimachilik va boshqa sanoat mahsulotlarining ko’payishi natijasida umumiy iqtisodiyot yoki tarmoq yalpi mahsulotining hajmi qanday o’zgarishini ifodalaydi. Investitsiya multiplikatori esa tahlil qilinayotgan sektorda asosiy fondlarga yo’naltirilgan investitsiyalarning ko’payishi bilan sanoat mahsulotidagi o’zgarishlarni aks ettiradi. Ishlab chiqarish multiplikatorini hisoblashdan olingan natijalarni talqin qilish oson bo’lib, uning ta’sirini uchta asosiy tarkibiy qismga ajratish mumkin:

- sektordagi ishlab chiqarishning o’sishi bilan bog’liq bevosita ta’sirlar;
- tarmoqlararo aloqalar natijasida yuzaga kelgan qo’shimcha ta’sirlar;
- daromadlarni taqsimlash natijasida yuzaga kelgan ta’sirlar.

Leontev modelining o’ziga xos xususiyatlari quyidagilardan iborat:

o’zining ishlab chiqarish faoliyatiga ega va faqat o’ziga xos bo’lgan mahsulotni ishlab chiqarishga ixtisoslashgan alohida tarmoqlar mavjud bo’lgan iqtisodiyot tadqiq etiladi;

mahsulot ishlab chiqarish hajmi va xarajatlar o’rtasidagi bog’liqlik chiziqli tenglamalar (chiziqli va doimiy texnologiyalar) asosida yoritiladi;

mahsulotlarga bo’lgan talabning vektori oldindan belgilangan deb qabul qilinadi, ya’ni modelda iste’molchilarga doir optimallashtirish masalalari mavjud emas;

mahsulot ishlab chiqarish hajmi, ya’ni taklif iste’solchilar tomonidan shakllantirilgan talabga ko’ra belgilanadi;

muvozanat deb talab va taklifning qat’iy tengligi tushuniladi.

Xususan, $n+1$ sektori mavjud bulsin. Bu yerda, n tarmoq va yakuniy talab sektori (uy xo’jaliklari sektori), $x - i$ – sektorning ishlab chiqarish hajmi, y_i – yakuniy talab sektoriga (uy xo’jaliklariga) yetkazib beriladigan i sektor mahsulotlarining miqdori, $x_{ij} - j$ tarmoq uchun i tarmoqda ishlab chiqarilgan mahsulot uchun joriy xarajat sarfi:

$$X_i = \sum x_{ij} + y_i$$

Ushbu matritsa Leontevning teskari matritsasi yoki Leontev multiplikatori deb ham yuritiladi. Bu holda Leontevning teskari matritsasi umumiy xarajat koeffitsientlarining matritsasi bo’lib hisoblanadi. Matritsa elementlari-koeffitsientlari j tarmoqning bir birlik pirovar mahsulotini ishlab chiqarish uchun i tarmoqning yalpi ishlab chiqarilgan mahsulotlariga bo’lgan talabni ifodalaydi. Shunday qilib, matritsali multiplikator koeffitsientlari mahsulotning umumiy o’sishini ifodalagan holda, uning dastlabki manbai mahsulotlarga mavjud yakuniy talab ekanligini ham ifodalaydi.

Tarmoqlararo balans modelini shakllantirish dastlab tarmoqlarning xom-ashyo va boshqa materiallar sarf xarajatlarini hamda pirovard mahsulot ko’rsatkichlarini ifodalovchi “Xarajatlar-ishlab chiqarish” sxemasini tashkil etish asosida ishlab chiqiladi.

Xususan, to'qimachilik sohasi bilan mashinasozlik tarmog'i orasidagi bog'liqlikni ta'minlashga tegishli hisoblar quyidagi tartibda amalga oshiriladi:

Tarmoqlar (Ishlab chiqaruvchi tarmoqlar)	Iste'molchi tarmoqlar		Pirovard mahsulot (ishlab chiqarishdan tashqaridagi iste'mol), mlrd so'm
	To'qimachilik sanoati	Mashinasozlik sanoati	
To'qimachilik sanoati	0,4	0,25	300
Mashinasozlik sanoati	0,5	0,4	200

Bu yerda, 0,4 va 0,25 – to'qimachilik sanoatining xom-ashyo va boshqa materiallar sarfi

0,5 va 0,4 – mashinasozlik sanoatining xom-ashyo va boshqa materiallar sarfi

Ushbu ko'rsatkichlar asosida tarmoqlarda ishlab chiqarilishi rejalashtirilayotgan yalpi mahsulot hajmi, tarmoqlararo ta'minot, har bir tarmoqning sof mahsulot hajmini, Shuningdek, sanoat tarmoqlarida ishlab chiqariladigan pirovard mahsulotga bo'lgan talabning oshishi natijasida ishlab chiqarilishi zarur bo'lgan mahsulot hajmini aniqlash mumkin.

Dastlab tarmoqlarning yalpi mahsulot hajmi aniqlanadi. Har bir tarmoqning yalpi mahsulotining hajmi Leontevning teskari matritsasidan foydalangan holda quyidagi ketma-ketlikda hisoblanadi:

$$X = (E - A)^{-1}U$$

Bu yerda, X – yalpi mahsulot vektori

A – to'g'ri (bevosita) xarajatlar matritsasi

U – pirovard mahsulot vektori (yakuniy iste'mol vektori)

$$A = \begin{pmatrix} a_{11} & a_{12} \\ a_{21} & a_{22} \end{pmatrix}$$

a_{ij} – j – tarmoqning bir birlik mahsulotini ishlab chiqarish uchun i – tarmoqda ishlab chiqarilgan mahsulot sarfi

$$a_{11} = \frac{x_{11}}{x_1} \quad x_{11} = a_{11}X_1$$

$$A = \begin{pmatrix} 0,4 & 0,25 \\ 0,5 & 0,4 \end{pmatrix}, U = \begin{pmatrix} 300 \\ 200 \end{pmatrix}$$

$$E - A = \begin{pmatrix} 1 & 0 \\ 0 & 1 \end{pmatrix} - \begin{pmatrix} 0,4 & 0,25 \\ 0,5 & 0,4 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 0,6 & -0,25 \\ -0,5 & 0,6 \end{pmatrix}$$

(E – A) uchun teskari matritsa shakllantiriladi:

$$(E - A)^{-1} = \frac{1}{(0,6 \times 0,6) - (0,25 \times 0,5)} \begin{pmatrix} 0,6 & 0,25 \\ 0,5 & 0,6 \end{pmatrix} = 4,25532 \begin{pmatrix} 0,6 & 0,25 \\ 0,5 & 0,6 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 2,553 & 1,064 \\ 2,128 & 2,553 \end{pmatrix}$$

Hisoblangan to'liq to'g'ri xarajatlar matritsasidan foydalanib tarmoqlarning yalpi mahsulot vektorini aniqlanadi.

$$X = \begin{pmatrix} 2,553 & 1,064 \\ 2,128 & 2,553 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 300 \\ 200 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 765,9 + 212,8 \\ 638,4 + 510,6 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 978,7 \\ 1149 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} X_1 \\ X_2 \end{pmatrix}$$

Bu yerda, X_1 – birinchi tarmoq yalpi mahsulotining hajmi

X_2 – ikkinchi tarmoq yalpi mahsulotining hajmi

Demak, har bir tarmoq o'zaro xom-ashyo va boshqa materiallarni sarfi qilgan holda bir vaqtning o'zida ham ishlab chiqaruvchi, ham iste'molchi sifatida ishtirok etib mos ravishda 978,7 va 1149 mlrd. so'mga teng bo'lgan yalpi mahsulotni ishlab chiqaradi.

Tarmoqlararo balans modeli moddiy ishlab chiqarishning har bir tarmog'idagi yillik mahsulot hajmining boshqa tarmoqlar o'rtasida taqsimlanishini ifodalab, ma'lum bir tarmoq mahsulotining o'sha tarmoqning o'zida hamda boshqa tarmoqlarda iste'mol qilingan miqdorini ko'rsatadi. SHunga ko'ra, yuqorida hisoblangan ikki tarmoq ko'rsatkichlari asosida ishlab chiqarilgan mahsulotlarning o'zaro tarmoqlardagi taqsimotini aniqlaymiz.

$$x_{ij} = a_{ij}X_j$$

$$x_{11} = a_{11} \times X_1 = 0,4 \times 978,7 = 391,489$$

$$x_{12} = a_{12} \times X_2 = 0,25 \times 1149 = 287,25$$

$$x_{21} = a_{21} \times X_1 = 0,5 \times 978,7 = 489,35$$

$$x_{22} = a_{22} \times X_2 = 0,4 \times 1149 = 459,6$$

“Xarajatlar-ishlab chiqarish” sxemasini hisoblangan kattaliklar, ya'ni tarmoqlarda mahsulot taqsimoti ko'rsatkichlari asosida quyidagicha shakllantiriladi:

Ishlab chiqaruvchi tarmoqlar	Iste'molchi tarmoqlar		Pirovard mahsulot, mlrd. so'm	Yalpi mahsulot, mlrd. so'm
	To'qimachilik sanoati, mlrd. so'm	Mashinasozlik sanoati, mlrd. so'm		
To'qimachilik sanoati, mlrd. so'm	391,489	287,25	300	978,7
Mashinasozlik sanoati, mlrd. so'm	489,35	459,6	200	1149

Jadvalda ifodalangan ma'lumotlar asosida Shunday xulosa qilish mumkinki, to'qimachilik sanoatida ishlab chiqariladigan 978,7 mlrd. so'mlik mahsulotning 300 birligi unumli iste'mol jarayonidan tashqarida iste'mol qilinsa, 391,489 birligi sohaning o'zida hamda 287,25 birligi boshqa sanoat tarmog'ida oraliq mahsulot sifatida foydalaniladi.

Tarmoqlarda yalpi mahsulotni yaratish jarayonida bevosita qo'shimcha qiymat shakllantiriladi, bu esa o'z ifodasini sarf etilgan ishchi kuchida, amortizatsiya ajratmalarida, foydada va boshqa to'lovlarda topadi. Tarmoqlararo balans modelida shartli sof mahsulot quyidagicha hisoblanadi:

$$X_j = \sum x_{ij} + V$$

Bu yerda, V – tarmoqlarda yaratilgan sharti sof mahsulot

$$V = X_j - \sum x_{ij}$$

$$V_1 = 978,7 - (391,489 + 287,25) = 299,961$$

$$V_2 = 1149 - (489,35 + 459,6) = 199,95$$

“Xarajatlar-ishlab chiqarish” sxemasiga shartli sof mahsulot ko'rsatkichlarini joylash asosida uni yakuniy shaklga keltiramiz.

Ishlab chiqaruvchi tarmoqlar	Iste'molchi tarmoqlar		Pirovard mahsulot, mlrd. so'm	Yalpi mahsulot, mlrd. so'm
	To'qimachilik sanoati, mlrd. so'm	Mashinasozlik sanoati, mlrd. so'm		
To'qimachilik sanoati, mlrd. so'm	391,489	287,25	300	978,7
Mashinasozlik sanoati, mlrd. so'm	489,35	459,6	200	1149
Shartli sof mahsulot	97,861	402,15		
Yalpi mahsulot, mlrd. so'm	978,7	1149		

Tarmoqlararo balans ma'lumotlari alohida tarmoqlar bo'yicha yillik mahsulotning qiymati, ishlab chiqarilgan qiymatning tarkibi, ushbu mahsulotlarni boshqa tarmoqlarda foydalanish uchun taqsimotini tahlil qilish imkoniyatini beradi. Shuningdek, tarmoqlar, qolaversa mamlakat iqtisodiyotini prognoz qilish, ishlab chiqarilishi zarur bo'lgan mahsulotlar hajmini oldindan belgilash, tarmoqlarning yuqori qo'shimcha qiymatli mahsulotarni ishlab chiqarish jarayonini o'zaro xamkorlikda tashkil etish uchun shart-sharoit yaratadi. Shunday ekan hududning va har bir korxonaning iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda ushbu modeldan foydalanish zarur.

Tarmoqlararo balansning multiplikativ ta'sir mexanizmi to'qimachilik va boshqa sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmining oshishi bilan oraliq mahsulotlarni ishlab chiqarishdagi xarajatlarning ularga mos ravishda oshishini, natijada bir vaqtning o'zida o'zaro bir biriga bog'liq tarmoqlarlarda so'ngra esa butun iqtisodiyotda ijobiy harakatni yuzaga kelishini ifodalaydi. Yalpi mahsulotning o'sishi daromadlarning o'sishini ta'minlaydi: soliqlar, ish haqi, foyda, Shuningdek, ushular qayta taqsimlanib, davlat, tadbirkorlik va aholining yakuniy talabining o'sishiga aylanadi.

Investitsiya multiplikatori shakllantirishda ishlab chiqarish multiplikatorida qo'llanilgan yondashuvdan farqli jihatlar mavjud bo'lib, ushbu farq to'qimachilik va yengil sanoat asosiy fondlariga investitsiyalarning o'sishi natijasidan kelib chiqadigan ta'sirda namoyon bo'ladi.

Investitsiya multiplikatori mexanizmi asosida ma'lum bir tarmoqqa yo'naltirilgan investitsiyalar ushbu tarmoqda nafaqat ishlab chiqarish hajmini, balki bandlikni oshiradi. Buning natijasida iste'mol mahsulotlariga bo'lgan talabning qo'shimcha ko'payishi kelib chiqib, ushbu turdagi mahsulotlarni tegishli tarmoqlarda ishlab chiqarish hajmi oshadi va shu yuilan birga korxonalar tomonidan zaruriy xom-ashyolarga bo'lgan talab ham ko'payadi.

Multiplikator ta'sirlarini hisoblashda shuni e'tiborga olish lozimki, haqiqiy holatda biror tarmoqning oraliq yoki pirovard mahsulotlariga bo'lgan talabning ma'lum bir hajmga oshishi to'qimachilik sanoati ishlab chiqarishining aynan o'sha hajmga o'sishiga olib kelmaydi, chunki qisman yuzaga kelgan qo'shimcha talab import hisobiga qondiriladi. Masalan, chet eldan uskunalarni sotib olish hisobiga kapital qo'yilmalarining o'sishi yoki xom-ashyoni import qilish asosida ishlab chiqarish hajmining oshishi mamlakat iqtisodiyotiga to'g'ridan-to'g'ri ijobiy ta'sir ko'rsatmaydi.

Xulosa

Ishlab chiqarish va mahsulotlar taqsimotining tarmoqlararo balans usuli iqtisodiyotda tarmoqlararo aloqa tizimining nisbatan barqaror holatida to'qimachilik sanoatining rivojlanishini qisqa va o'rta istiqbolli prognozlashtirish jarayonida multiplikator ta'siri kattaliklarini baholash vositasi sifatida foydalanilgan. Multiplikatorning mamlakat iqtisodiyotiga uzoq vaqt oralig'i davomidagi ta'sirini baholash uchun dinamik tarmoqlararo balans modelidan foydalaniladi.

Multiplikativ ta'sirlarni baholashning tarmoqlararo balans usuli ushbu vositaning asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga alohida tarmoqlar rivojlanishining tarkibiy xususiyatlarini qanday ta'sir etishini hisobga olish, shuningdek, davlatning moliyaviy qo'llab-quvvatlashining zarur miqdorlarini asoslashni talab qiluvchi muayyan investitsiya loyihalarining ahamiyatini aniqlash uchun imkoniyatlar doirasini ifodalaydi. Tarmoqlararo balans usuli yordamida tarmoqlar (sanoat, qishloq xo'jaligi va xizmat sohalari) rivojlanishining umuman iqtisodiyotga hamda xususiy holda to'qimachilik sanoatiga ta'siri, shuningdek, to'qimachilik va sanoatining rivojlanishini iqtisodiyotga hamda uning tarmoqlariga (sanoat, qishloq xo'jaligi va xizmatlar sohasiga) ta'siri ko'rib chiqildi. Ushbu o'zaro aloqalarning miqdoriy baholanishi istiqbol uchun mo'ljallangan prognoz parametrlarini va iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha davlat siyosatining choratadbirlarini ishlab chiqish imkonini beradi.

Shunday qilib, o'rta muddatda to'qimachilik sanoatining rivojlanish dinamikasini prognoz qilish zarurati iqtisodiyotning boshqa tarmoqlari - umuman sanoatning, xizmat ko'rsatish sohasi va qishloq xo'jaligining rivojlanishiga mos bo'lgan rivojlanish parametrlarini tahlil qilishni taqozo etadi. "Xarajatlar-ishlab chiqarish" modeli yirik tarmoq sifatida ifodalangan bo'lib, o'zida 8 ta sanoat tarmog'ini - elektr-energiya, yoqilg'i va kimyo sanoati, metallurgiya, mashinasozlik, sanoat qurilish materiallari, to'qimachilik va oziq-ovqat sanoatini, shuningdek, 3 ta jamlangan tarmoqlarni - xizmatlar sohasi, qishloq xo'jaligi, qurilishni qamrab oladi. Ushbu yondashuv "xarajatlar-ishlab chiqarish" modeliga asoslangan iqtisodiy-balans modelining vositalaridan foydalangan holda amalga oshiriladi. Buning natijasida joriy holatni har tomonlama baholash, o'rta hamda uzoq muddatli rivojlanish prognozini amalga oshirish uchun shart-sharoit shakllantiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Davlyatova, G. M., & Abdullaeva, S. H. (2020). Economic perspectives of using the model" UNIVERSITY 3.0" in the education system of Uzbekistan. Экономика и бизнес: теория и практика, (2-1).
2. Davlyatova, G. M., & Kurpayanidi, K. (2020). Marketing as the main factor in introducing innovative products to the market. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. Volume: 10, Issue, (5), 430.
3. Davlyatova, G. M. (2022). Jadidlar qarashlarida ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar va ularning iqtisodiyotni rivojlantirishdagi o'rni. Nazariy va amaliy tadqiqotlar xalqaro jurnali, 2 (4), 16-34. doi: 10.5281/zenodo.6656676
4. Ivanovich, K. K. (2020). About some questions of classification of institutional conditions determining the structure of doing business in Uzbekistan. South Asian Journal

of Marketing & Management Research, 10(5), 17-28. Doi: <https://doi.org/10.5958/2249-877X.2020.00029.6>

5. Kurpayanidi, K. I. (2022). Management of innovative activities of business entities in industry / K. I. Kurpayanidi, D. E. Mamurov : AL-FERGANUS. – 200 p. – ISBN 978-9943-7707-3-7. – DOI 10.5281/zenodo.6475830.

6. Mamatova, Z. M., Nishonov, F.M. end ets. (2019). To the question of science approach to the construction of outsourcing business model of modern enterprise structure. Dostijeniya nauki I obrazovaniya. 7 (48). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/to-the-question-of-science-approach-to-the-construction-of-outsourcing-business-model-of-modern-enterprise-structure>

7. Margianti, Eko Sri, and ets. (2022). Development of the business sector of the economy in the context of institutional transformation. In Development of the business sector of the economy in the context of institutional transformation (Version 1, p. 205) [Computer software]. Gunadarma Publisher. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6658834>

8. Mukhsinova, S. O. end ets. (2021). The problem of optimal distribution of economic resources. *ISJ Theoretical & Applied Science*, 01 (93), 14-22.

9. Tsoy D, Godinic D, Tong Q, Obrenovic B, Khudaykulov A, Kurpayanidi K. Impact of Social Media, Extended Parallel Process Model (EPPM) on the Intention to Stay at Home during the COVID-19 Pandemic. *Sustainability*. 2022; 14(12):7192. <https://doi.org/10.3390/su14127192>.

10. Абдуллаева, С. (2021). Тўқимачилик маҳсулотлари бозорларининг халқаро ва ҳудудий конъюнктураси: жорий ҳолат таҳлили. *Экономика и образование*, (2), 96-100.

11. Гафурова, Ф. С., & Давлятова, Г. М. (2019). Выявление и мобилизация резервов рационального использования ресурсов как фактор повышения эффективности производства. *Проблемы современной науки и образования*, (12-1 (145)), 52-55.

12. Давлятова, Г. М. (2021). О некоторых направлениях развития промышленности Узбекистана на перспективу. *Экономика и бизнес: теория и практика*, (10-1), 101-105.

13. Жураева, Н. К. (2021). К проблемам совершенствования экономических моделей управления предприятием. *Наука сегодня: теория и практика [Текст]: материалы между*, 12

14. Куликова, О.М. (2019). Разработка методов и инструментов оценки уровня экономической стабильности предприятий текстильной и легкой промышленности в условиях инновационной активности.: Автореф. дис. канд. экан. наук.-Санкт-Петербург, С.14.

15. Курпаяниди К. И., Илёсов А.А. (2022). Саноат маҳсулотлари экспортининг ташкилий-иктисодий механизмларини такомиллаштириш (Фарғона вилояти саноат тармоғи мисолида): монография / Курпаяниди К. И., Илёсов А.А.; М. А. Икрамов таҳрир остида. -Фарғона политехника институти. AL-FERGANUS, 184 б. ISBN 978-9943-7707-5-1 Doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6618980>

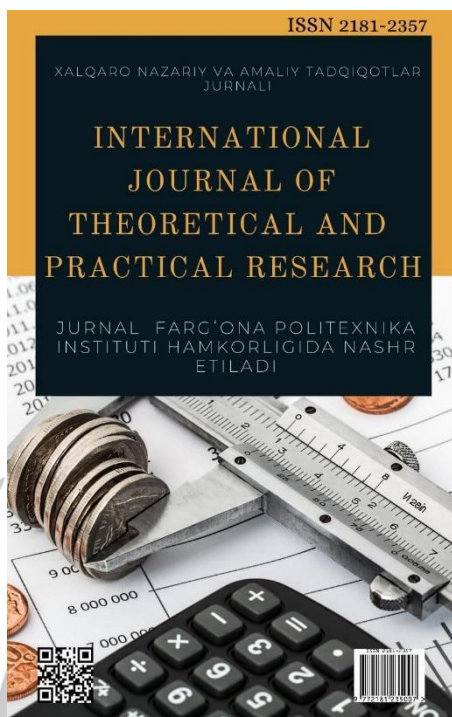
16. Курпаяниди, К. И. (2022). Теоретические аспекты развития предпринимательства. Экономика и бизнес: теория и практика. 3-1(85). – С. 186-188. – Doi 10.24412/2411-0450-2022-3-1-186-188 .
17. Курпаяниди, К. И. (2022). Факторы и направления развития институтов в сфере малого предпринимательства. Проблемы современной экономики, 3.
18. Курпаяниди, К.И. (2022). Вопросы разработки стратегии инвестиционной политики в условиях институциональной трансформации. Nazariy va amaliy tadqiqotlar xalqaro jurnali, 2 (3), 7-23. Doi: <https://dx.doi.org/10.5281/zenodo.6503328>
19. Перминов С. М. Управление компанией на рынке B2B. – СПб., 2015.
20. Толибов, И. Ш. (2019). К вопросу оценки состояния и эффективности инфраструктуры предпринимательства в регионах Узбекистана. Экономика и бизнес: теория и практика, (1).
21. Тухлиев И.С. Особенности матриц SWOT и БКГ в стратегическом планировании организационных систем. – Т., 2014
22. Шумпетер Й.А. История экономического анализа. Перевод с английского.- М.: Экономическая школа, 2008-С.98.

E'lon / Reklama / Advertisement

ЭЪЛОН

Хурматли ҳамкасабалар “Al-Ferganus” нашриёти ва “Xalqaro nazariy va amaliy tadqiqotlar jurnali” электрон журналі Ўзбекистон таълим хизматлари бозорида ўзининг фаолиятини бошлаганлигини маълум қиламиз.

Ажойиб имкониятдан сиз биринчилар қаторида фойдаланиб илмий нашрларингизни чоп этишингиз мумкин.

“Al-Ferganus” нашриётимиз томонидан Сиз тақдим этган дарслик, ўқув қўлланма, монография ва илмий рисолаларга ISBN, Doi халқаро рақамли идентификаторларни бириктириш, уларнинг электрон замонавий андозадаги муқовалар ва ишланмаларнинг электрон макетини яратиш, нашриётда эълон қилинган ишларни электрон ахборот нашрларида жойлаштириш хизматлари кўрсатилади.

Бизнинг нашриётимизнинг бошқа нашриётлардан фарқи шундаки, тезкор ва сифатли хизмат кўрсатамиз ҳамда энг асосийси биз Сизнинг ишларингизни Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси ва Россия Миллий кутубхонаси фондларига бепул жойлашга шунингдек, Россия илмий иқтибослик индекси (РИНЦ ва E - library) платформасига, CrossRef базаларига шартнома асосида жойлаштиришга кўмаклашамиз.

“Xalqaro nazariy va amaliy tadqiqotlar jurnali” ISSN 2181-2357 электрон журналі ҳам ўз фаолиятини бошламоқда. Бизнинг журналда Ўзбекистон Республикаси Олий аттестация комиссиясининг қуйидаги ихтисосликлари физика-

математика, кимё, биология, геология-минералогия, техника, қишлоқ хўжалиги, тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, география, юридик, педагогика, тиббиёт санъатшунослик, архитектура, психология, социология фанлари бўйича миллий ва хорижий муаллифларнинг фанлардан эришган ютуқлари ва истиқболлари борасидаги илмий мақолалари, илмий тадқиқотлар олиб бораётган олимларнинг илмий изланишлари натижалари эълон қилинади. Электрон журнал ҳар ойда бир марта эълон қилинади.

Журналларда эълон қилинадиган ҳар бир мақолага шартнома асосида DOI (Crossref) рақами берилади.

Шунингдек, таҳририят томонидан:

- мақолаларни сифатли таржима қилиш;
- мақолаларни таҳрирлаш ва журналлар талабига мослаш;
- мақолаларга ишлов бериш;
- мақолаларни плагиатга текшириш;
- хориждаги нуфузли (Scopus, Web of sciences ва юқори импакт факторли) журналларда мақолаларни сифатли ва ишончли чоп этишга кўмаклашиш хизматларини ҳам кўрсатади.

Имкониятни бой бериб қўйманг!

Қуйидаги манзилларга мурожаат қилинг:

Электрон почта манзили: Alferganus.ltd@gmail.com

Телеграмм манзилимиз : @Alferganus_ltd

Телефонлар: (97) 100-38-88

(91) 109-05-38

(97) 337-86-00

PUBLIC IDENTIFIERS OF INTERNATIONAL JOURNAL OF THEORETICAL AND PRACTICAL RESEARCH

PUBLISHER: AL-FERGANUS LLC - UZBEKISTAN

INTERNATIONAL JOURNAL ADDRESS^{IJA}

IJA.ZONE/16456457645

INTERNATIONAL JOURNAL OF THEORETICAL AND PRACTICAL RESEARCH^{IJA}

INTERNATIONAL ARTICLE ADDRESS^{IAA}

IJA.ZONE/1264564543

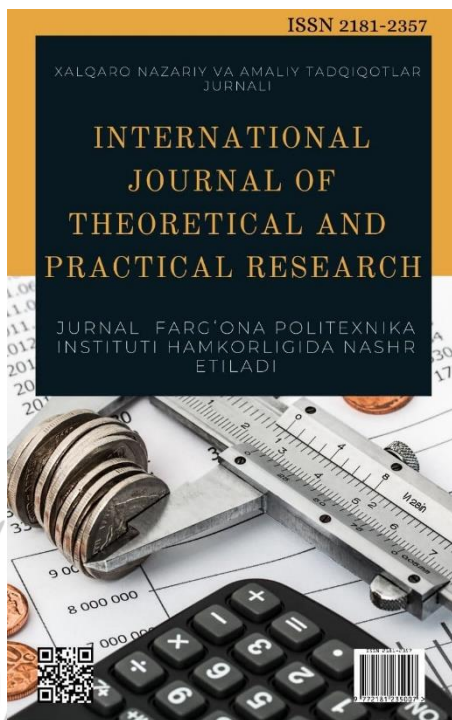
INTERNATIONAL JOURNAL OF THEORETICAL AND PRACTICAL RESEARCH^{IAA}

License type supported CC: Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

ВНИМАНИЕ ОБЪЯВЛЕНИЕ!

Уважаемые коллеги! Сообщаем вам, что издательский дом «AL-FARGANUS» и «Xalqaro nazariy va amaliy tadqiqotlar jurnali» - «Международный журнал теоретических и прикладных исследований» начали свою деятельность на рынке образовательных услуг Узбекистана.

Это прекрасная возможность одним из первых опубликовать свои научные публикации. Наше издательство «AL-FARGANUS» предоставляет услуги по прикреплению международных цифровых идентификаторов ISBN, Doi к учебникам, учебным пособиям, монографиям и научным брошюрам, созданию электронных макетов их обложек и дизайнов в современной электронной форме, размещению опубликованных работ в электронные публикации.

Отличие нашего издательства от других издательств в том, что мы предоставляем быстрые и качественные услуги, а главное, бесплатно размещаем ваши работы в Национальной библиотеке Узбекистана им. Алишера Навои и оказываем помощь в размещении вашей работы в Российской национальной библиотеке, а также на платформе Российского индекса научного цитирования (РИНЦ, e-library) облегчить размещение.

Совместно с Ферганским политехническим институтом запущен проект электронного научного журнала «Xalqaro nazariy va amaliy tadqiqotlar jurnali - International Journal of Theoretical and Practical Research. Международный журнал теоретических и прикладных исследований».

Миссия научного электронного журнала направлена на развитие национальной и зарубежной науки, обеспечение общедоступности теоретических

позиций и практических результатов прикладных исследований. В журнале представлены следующие специальности Высшей аттестационной комиссии Республики Узбекистан по физике и математике, химии, биологии, геологии и минералогии, технике, сельскому хозяйству, истории, экономике, философии, филологии, географии, праву, педагогике, медицине, архитектуре, психологии, социологии. Журнал публикует научные статьи отечественных и зарубежных авторов о достижениях и перспективах науки, результатах научных исследований ученых, проводящих исследования. Электронный журнал издается один раз в месяц.

Каждой статье, опубликованной в журнале, на контрактной основе присваивается номер DOI (Crossref).

Также издательство оказывает услуги по:

- качественный перевод статей;
- редактирование статей и адаптация к требованиям журнала;
- обработка статей;
- проверка научных работ (статей, учебных пособий, монографий, диссертаций и др.) на плагиат статей;
- оказывает информационное обеспечение публикаций статей в престижных зарубежных журналах (Scopus, Web of Sciences и журналах с высоким импакт-фактором).

Не упускайте возможность!

Пожалуйста, свяжитесь с нами:

Электронный адрес: Alferganus.ltd@gmail.com

Наш адрес в телеграмм: @Alferganus_ltd

Телефоны: (97) 100-38-88

(91) 109-05-38

(97) 337-86-00

PUBLIC IDENTIFIERS OF INTERNATIONAL JOURNAL OF THEORETICAL AND PRACTICAL RESEARCH

PUBLISHER: AL-FERGANUS LLC - UZBEKISTAN

INTERNATIONAL JOURNAL ADDRESS^{IJA}

IJA.ZONE/16456457645

INTERNATIONAL JOURNAL OF THEORETICAL AND PRACTICAL RESEARCH^{IJA}

INTERNATIONAL ARTICLE ADDRESS^{IAA}

IJA.ZONE/1264564543

INTERNATIONAL JOURNAL OF THEORETICAL AND PRACTICAL RESEARCH^{IAA}

License type supported CC: Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

2021-06-22 00:02:38

O'zbekiston Respublikasi
Prezidenti
Administratsiyasi
huzuridagi Axborot
va ommaviy
kommunikatsiyalar
agentligi

№ 7430-3360-d0e2-4e5b-8cf1-9914-2923
Hujjat yaratilgan sana: 2021-06-22
Ariza raqami: 32087634

Hujjat berilgan: ОБЩЕСТВО С ОГРАНИЧЕННОЙ
ОТВЕТСТВЕННОСТЬЮ "AL-FERGANUS"
Qabul qiluvchining identifikatsiya raqami: 308291417

Ommaviy axborot vositasi davlat ro'yxatidan o'tkazilganligi to'g'risida
GUVOHNOMA

№ 1189

Nomi: "Xalqaro nazariy va amaliy tadqiqotlar"

Tarqatish shakli: jurnal

Til(lar)i: o'zbek, rus, ingliz

Muassis(lar)i: "AL-FERGANUS" mas'uliyati cheklangan jamiyat

Ixtisoslashuvi: fan sohalaridagi ilmiy nashr

Tahririyat manzili: 150100, Farg'ona viloyati, Farg'ona shahar, Mustaqillik ko'chasi, 42-uy

Tarqatish hududi: O'zbekiston Respublikasi hamda belgilangan tartibda chet davlatlarga

Berilgan sanasi: 17-06-2021

Ro'yxatdan o'tkazuvchi organ rahbari: Xodjayev Asadjon Azatbekovich

Mazkur hujjat Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 15 sentyabrdagi 728-son qarori bilan tasdiqlangan O'zbekiston Respublikasi Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali to'g'risidagi nizomga muvofiq shakllantirilgan elektron hujjatning nusxasi hisoblanadi. Elektron hujjatning nusxasida ko'rsatilgan ma'lumotlar to'g'riligini tekshirish uchun repo.gov.uz veb-saytiga o'ting va elektron hujjatning noyob raqamini kiriting yoki mobil telefon yordamida QR-kodni skaner qiling. Diqqat! Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 15 sentyabrdagi 728-son qaroriga muvofiq elektron hujjatlardagi ma'lumotlar qonuniy hisoblanadi. Davlat organlariga Yagona portalda shakllantirilgan elektron hujjatlarning nusxalarini qabul qilishni rad etishlari qat'iy taqiqlangan.

9103

Our publications

Bizning nashrlarimiz

Наши издания

Курпаяниди К.И.,
Муминова Э.А.

Основы экономических знаний. Учебное пособие. Для неэкономических направлений бакалавриата высших образовательных учреждений /К.И.Курпаяниди, Э.А.Муминова - Ферганский политехнический институт. Фергана: AL-FERGANUS, 2022.-280 с. ISBN: 978-9943-7707-9-9

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6880920>

Курпаяниди К. И.,
Илёсов А.А. Саноат

маҳсулотлари экспортининг ташкилий-иқтисодий механизларини такомиллаштириш

(Фарғона вилояти саноат тармоғи мисолида): монография / Курпаяниди К. И., Илёсов А.А.; М. А. Икрамов тахрир остида. - Фарғона политехника институти. AL-FERGANUS, 2022. – 184 б. ISBN 978-9943-7707-5-1

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6618980>

**MANAGEMENT OF
INNOVATIVE ACTIVITIES
OF BUSINESS ENTITIES IN
INDUSTRY**

MONOGRAPH

Fergana - AL - FERGANUS - 2022

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6475830>

Муминова Э.А.,
Хонкелдиева К.Р.

Тўқимачилик саноати кластерлари
фаолиятида бошқарув механизмларини
такомиллаштириш

Монография

Фарғона - AL - FERGANUS - 2022

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6759902>

**Kurpayanidi K.I.,
Mamurov D.E.**
Management of innovative
activity of business entities
in industry: monograph /
Kurpayanidi K.I., Mamurov
D.E.; edited by
M.A.Ikramov. - Fergana
polytechnic institute. AL-
FERGANUS, 2022. – 200 p.

**Муминова Э.А.,
Хонкелдиева К.Р.**
Тўқимачилик саноати
кластерлари
фаолиятида бошқарув
механизмларини
такомиллаштириш
[Матн]: монография
/Э.А.Муминова,
К.Р.Хонкелдиева.-
Фарғона политехника
институти. Фарғона: AL-
FERGANUS, 2022.-166 б.

РАХМОНАЗАРОВ П.Й.

Худудларнинг иқтисодий - экологик
тизимларини бошқариш самарадорлигини
ошириш

Монография

Фарғона - AL – FERGANUS - 2022

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6750455>

Рахмоназаров П.Й.
Худудларнинг
иқтисодий - экологик
тизимларини бошқариш
самарадорлигини
ошириш: монография /
Рахмоназаров П.Й. -
Фарғона политехника
институти. AL-
FERGANUS, 2022. – 170 б.
ISBN 978-9943-7707-6-8

Ashurov Maxammadjon Sotvoldievich

Саноат корxonalarida risklarni boshqarish
mexanizmini takomillashtirish strategiyalari

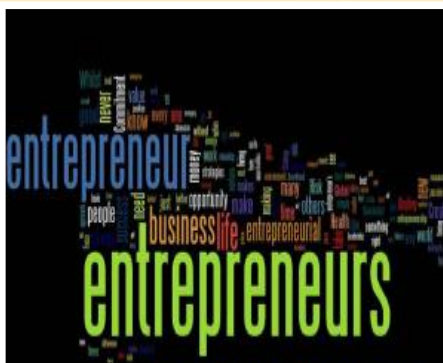
Монография

Farg'ona - AL – FERGANUS - 2022

Ashurov, M. S. Sanoat
korxonalarida risklarni
boshqarish mexanizmini
takomillashtirish
strategiyalari. Monografiya.
Farg'ona: Al-Ferganus,
2022.- 120 b.

A.M. Abdullaev, K.I. Kurpayanidi, A.Sh. Khudaykulov

INSTITUTIONAL TRANSFORMATION OF THE ENTREPRENEURIAL SECTOR

Monograph

Fergana - AL - FERGANUS - 2021

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5457089>

M.S. Ashurov, K.I. Kurpayanidi

RAQOBATBARDOSH MILLIY INNOVATSIYA TIZIMINI SHAKLLANTIRISH MUAMMOLARI VA YECHIMLARI

Monografiya

Farg'ona - AL - FERGANUS - 2021

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5676027>

Abdullaev A.M., Kurpayanidi K. I., Khudaykulov A. S. Institutional transformation of the business sector. Monograph. Fergana "AL-FERGANUS", 2021. - 180 p.

Ashurov, M.S., Kurpayanidi, K.I. Problems and solutions for the formation of a competitive national innovation system. Monograph. Edited by Doctor of Economics, Professor Ikramov M.A., Fergana: Al-Ferganus, 2021.- 102 p.

ASHUROV M.S., SHAKIROVA Yu. S.

EKOLOGIK MUAMMOLAR VA ULARNI HAL QILISHDA EKOLOGIK MENEJMENTNING STRATEGIK YO'NALISHLARI

Monografiya

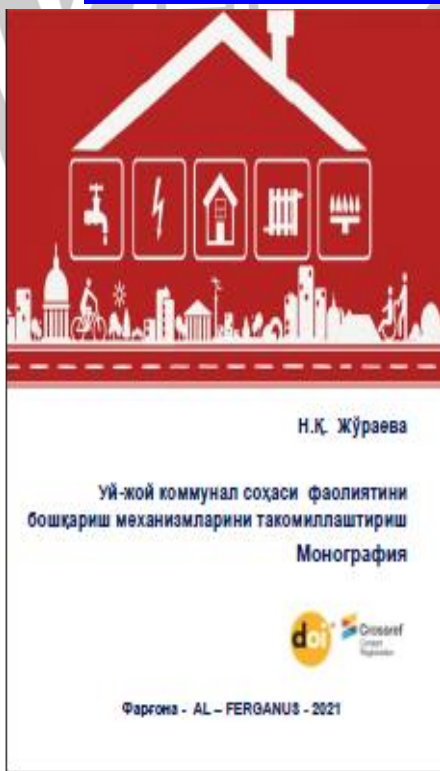

Farg'ona - AL - FERGANUS - 2021

Ashurov M.S., Shakirova Yu.S. Environmental problems and strategic directions of environmental management in their solution. Monograph. Edited by Doctor of Economics, Professor Ikramov M.A., Fergana: Al-Ferganus, 2021.- 160 p.

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5722678>

Н.Қ. Жўраева

Уй-жой коммунал соҳаси фаолиятини бошқариш механизмларини такомиллаштириш Монография

Фарғона - AL - FERGANUS - 2021

Жўраева, Н.Қ. Уй-жой коммунал соҳаси фаолиятини бошқариш механизмларини такомиллаштириш. Монография. - Фарғона: Al-Ferganus, 2021.- 140 б.

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5335878>

А.Т. Мирзаев
ЎЗБЕКИСТОНДА ТУРИСТИК-РЕКРЕАЦИЯ
ФАОЛИЯТИНИ БОШҚАРИШНИНГ УСЛУБИЙ
ЖИХАТЛАРИ: ЎЗГАРИШЛАР ВА
ИСТИҚБОЛЛАР

Монография

Фарғона - AL - FERGANUS - 2021

Mirzaev, A.T.
Methodological aspects of
tourism and recreational
activity management in
Uzbekistan: changes and
prospects: Monograph
/Mirzaev A.T.; ed G. Sh.
Khankeldiyeva - Fergana:
Al-Ferganus, 2021.- 174 p.

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5722700>

Э.А.Муминова
ТЎҚИМАЧИЛИК САНОАТИ КОРХОНАЛАРИДА
КОРПОРАТИВ БОШҚАРУВНИ ИННОВАЦИОН
ПАРАДИГМАСИ: МЕТОДОЛОГИЯ, ТАЖРИБА
ВА РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ

Монография

Фарғона - AL - FERGANUS - 2021

Muminova, E.A.
Innovative paradigm of
corporate governance at
textile enterprises:
methodology, experience
and development prospects:
monograph /Muminova
E.A.; ed. G. Sh.
Khankeldiyeva - Fergana:
Al-Ferganus, 2021.- 160 p.

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5676091>

Набиева, Н.М. Хизмат кўрсатиш корхоналарини ривожлантиришнинг маркетинг стратегиясини ишлаб чиқиш. Монография. - Фарғона: Al-Ferganus, 2021.- 162 б.

Н.М. Набиева
Хизмат кўрсатиш корхоналарини ривожлантиришнинг маркетинг стратегиясини ишлаб чиқиш

Монография

Фарғона - AL - FERGANUS - 2021

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5230368>

Nazarmatov, O.S. Improving the methodology of management of innovative processes in the enterprises of the textile industry. Monograph. - Fergana: Al-Ferganus, 2021.- 200 p.

О.С.Назарматов

ТЎҚИМАЧИЛИК САНОАТИ КОРХОНАЛАРИДА
ИННОВАЦИОН ЖАРАЁНЛАРНИ БОШҚАРИШ
УСЛУБИЁТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Монография

Фарғона - AL - FERGANUS - 2021

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5675967>

UBAYDULLAYEV M.M.

G'O'ZADA DEFOLIATSIYA O'TKAZISHNING
MAQBUL ME'YOR VA MUDDATLARI

Monografiya

Farg'ona - AL - FERGANUS - 2021

Ubaydullayev M.M.
G'o'zada defoliatsiya
o'tkazishning maqbul
me'yor va muddatlari.
Monografiya. /q.x.f.d.,
professor F.J. Teshayev
muharrirligi ostida.
Farg'ona: Al-Ferganus,
2021. – 160 b.

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5722721>

